

Z39.50

Z39.50 Tarama ve Erişim –Elde Etme, Ulaşma, Çıkarma- Protokolü (Z39.50 Search and Retrieval Protocol (ISO23950), kütüphanecilik uygulamalarında kullanılan bir '*open communication protocol*'dür yani yazılım ve donanım bağımsız olarak geliştirilmiş tarama ve bibliyografik bilgi değişimini sağlayan bir ağ protokolü / yazılımıdır.

Bu protokol NISO tarafından geliştirilmiştir. NISO (American National Information standartd Organization) Z39.50 gibi kütüphanecilik, bilgi merkezleri, devlet sektöründe kullanılan teknik standartlar geliştiren bir organizasyondur. Geliştirdiği standartlara örnek verirsek:

Z39.2 (Information Interchange Format)

Z39.56 (Serial item and contribution identifier)

Z39.7 (Library statistics)

Z39.71 (Holding Statements for Bibliografic items) gibi sayısız internet protokolleri geliştirmiştir.

Z39.50'un işleyişi özet olarak aşağıdadır:

İki bilgisayar arasında 'peer to peer' olarak adlandırılan yöntemle ilişki kurar. Burada aracı/sunucu ilişkisi vardır. Z39.50 Client (Origin) olarak adlandırılır. Yani taramanın başlatılması, query oluşturulması ve karşı tarafa gönderilmesi burada olur. Z39.50 sunucu ise (target) olarak anılır ve gönderilen query'e sonuç üretir ve geri yollar. Belli başlı Z39.50 sunucularına "CARL, OCLC, Dialog, RLIN" gibi, çeşitli kütüphane yazılımlarını örnek olarak verebiliriz.

Yani, özetle Z39.50 bize yazılımı, donanımı bağımsız, (yani Yazılım VTLS,III veya bu protokolü destekleyen herhangi bir yazılım olabilir ve herhangi bir donanımda çalışabilir) kendi INNOPAC yazılımımız üzerinde tarama yapmış gibi bir ortam sunarak, karşı yazılımın tarama koşulları ve bilmediğimiz kullanım ekranlarından bizi arındırarak bilgiye ulaşımımızı sağlayan ve gerektiğinde bilgiyi kendi sistemimize export etmemizi olanak sunan bir sistemdir diyebiliriz.

Ayrıca "Z39.50 gateway" denilen bir kavram vardır. Z39.50 gateway oluşturma Innovative'in millenyum yazılımında da mevcut bir özelliktir. Bu yöntemle istediğiniz Z39.50 sunucuları sisteme tanımlanarak ve kullanım menüleri düzenlenerek, kullanıcıya kullanım kolaylığı sağlanmış olur.

<http://lcweb.loc.gov/z3950/gateway.html>

Z39.50 protokolünün bizim yazılımımızda nerelerde kullanıldığı aşağıda verilmiştir.

- Bibliyografik kayıt transferi, kataloglama işleminde tanımlanmış Z39.50 sunuculara ulaşarak kendi veri tabanına örtüştürme yaparak orijinal kayıt oluşturmaktan kurtulur veya sadece tarama amaçlı kullanılabilir. Bütün bu tarama ve örtüştürme işlemlerini yapması için çalıştığı ekrandan ayrılmaksızın yapılabilir. Yani, başka menülere dönerek ve linkler izlenerek bu işlemler yapılmaz.
- ILL modülü, isteklerin hem OPAC kullanıcısı tarafından, hem ilgili birim tarafından hazırlanması esnasında, bibliyografik künyeye ulaşım ve aynı ekranda istekte bulunma veya künyenin export edilerek, yeni istek formları hazırlanmasına gerek kalmaksızın isteklerin oluşturulmasına olanak verir.
- Süreli yayınlar, yayın sağlama işlemlerinde tarama ve veri transferi amaçlı olarak kullanılabilir.
- OPAC kullanıcısı, hem tarama amaçlı, hemde akademik ortamda çok kullanılan “Procite, Endnote” gibi makale hazırlama ve otomatik referans verme gibi amaçlarla kullanılan yazılımlara veri export'una olanak verir.

Bilgi Merkezi Z39.50 linki: <http://risc01.sabanciuniv.edu:211/z39m>